

Socialstyrelsen om kostråd till typ 2-diabetiker: Inte aktuellt ompröva tillsynsbeslutet

Det saknas lagligt stöd för Socialstyrelsen att ingripa om en läkare rekommenderar lågkolhydratkost mot övervikt och diabetes typ 2. Socialstyrelsen har med sitt beslut inte alls tagit ställning till kostråd – de frågorna behandlas i revisionen av de nationella riktlinjerna för vård och behandling av diabetes, skriver Johan Carlson.

Claude Marcus och medarbetare har i en artikel i Läkartidningen 24-25/2008 (sidorna 1864-6) ifrågasatt Socialstyrelsens beslut i ett ärendet rörande sk lågkolhydratkost, vilket man anser legitimerar en kostform för vilken vetenskapligt stöd saknas. Det som åsyftas är ett beslut av Socialstyrelsens regionala tillsynsenhet i Stockholm i ett tillsynsärende. I ärendet har myndigheten haft att pröva om en enskild läkare (enligt 1 § 2 kap lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område) har utfört sitt arbete i strid med vetenskap och beprövad erfarenhet och därmed åsidosatt patienternas säkerhet.

Det är i detta sammanhang viktigt att inse att Socialstyrelsens tolkning av det juridiska begreppet »vetenskap och beprövad erfarenhet« i det aktuella fallet inte är liktydigt med att myndigheten prioriterar mellan olika behandlingsmetoder och uttalar sig om vad som bör vara »best practice« inom ett visst område. Sådant arbete bedrivs också av Socialstyrelsen, men inom ramen för arbetet med nationella riktlinjer och andra rekommenda-

tioner inom vissa medicinska områden.

Socialstyrelsen är skyldig att ingripa mot hälso- och sjukvårdspersonal som bedriver verksamhet i strid mot vetenskap och beprövad erfarenhet. Under vissa förutsättningar kan vi även förbjuda skadlig verksamhet. Tolkningen av vad som är vetenskap och beprövad erfarenhet inom ett visst område görs givetvis med stöd av myndighetens egna riktlinjer/rekommendationer (när sådana finns) men också med stöd av aktuellt kunskapsläge och behandlingstraditioner inom de olika medicinska områdena i Sverige och i andra jämförbara länder. Här utnyttjar Socialstyrelsen i första hand sina vetenskapliga råd för att ta fram relevant kunskapsunderlag. Beslut i Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) och i förvaltningsdomstolarna, dit viktiga ärenden förs, är givetvis också vägledande.

Vetenskap och beprövad erfarenhet är alltså ett ganska vitt begrepp, och det är uppenbart att det är och har varit lagstiftarens intention – som den under åren har kommit att uttolkas av domstolarna och uttalar av riksdagen – att många olika behandlingstraditioner ska kunna rymmas inom den svenska hälso- och sjukvården så länge man inte kan visa att de är skadliga. Att denna tolkning på vissa områden ibland

går utöver vad Socialstyrelsen anser är rätt och rimligt är väl heller ingen hemlighet.

I detta fall har dock Socialstyrelsen, med stöd av ett utlåtande från ett vetenskapligt råd, konstaterat att behandling med lågkolhydratkost visserligen har en mer sparsam vetenskaplig dokumentation än den kost som vanligtvis rekommenderas, men att den trots detta kan sägas överensstämma med vetenskap och beprövad erfarenhet för viktreduktion vid övervikt och typ 2-diabetes. Skälet är att ett antal studier har visat effekter och att evidens för farlighet inte framkommit. Eftersom det saknas resultat från längre tids behandling med denna kost vill Socialstyrelsen betona vikten av att sådana uppföljningar/studier genomförs innan långtidsbehandling med lågkolhydratkost inleds.

Det finns alltså inte lagligt stöd för myndigheten att ingripa mot att läkaren rekommenderar lågkolhydratkost vid kortare behandlingsperio-

der, men det behövs ytterligare studier innan denna diet kan anses vara acceptabel på längre sikt. I sitt beslut tar Socialstyrelsen inte alls ställning till frågan om vilka kostråd som i första hand bör användas vid olika tillstånd och i olika situationer. För närvarande pågår en revision av de nationella riktlinjerna för vård och behandling av diabetes där dessa frågor behandlas.

Till sist förmodar författarna att beslutet kommit till i tidsnöd och under yttre tryck. Min uppfattning är den motsatta, nämligen att ärendet tagit alltför lång tid att behandla. Om vi dessutom till fullo insett trycket, och sprängkraften, i frågan hade vi måhända formulerat oss mer pedagogiskt när det gäller tillsynsärendets relation till riktlinjearbetet, vilket onekligen skapat viss förvirring. Mot bakgrund av rådande kunskapsläge är det dock inte aktuellt att för närvarande ompröva ärendet i sak.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

REPLIK:

Extrem kost är inte förenlig med vetenskap och beprövad erfarenhet

■ Socialstyrelsen blundar för varför vi och stora delar av svensk kostexpertis anser att Socialstyrelsens uttalande bör modifieras. Lågkolhydratkost är inte en definierad entitet, och den extremvariant som bedömningen avser är inte granskad i vetenskapliga studier över huvud taget. Dessutom talar Socialstyrelsen i sitt uttalande om »behandling av ...« och inte om viktbehandlingsgångsbehandling.

Lågkolhydratkost under viktstabilitet är inte utvärderad. Socialstyrelsen hävdar att be-

slutet är juridiskt och kanske inte avspeglar vad man tycker är rätt och rimligt och att man inte insett sprängkraften i frågan. Vi håller med, uttalandet utnyttjas för att legitimera en kost som är olämplig och i vissa fall direkt skadlig. Vi beklagar att Socialstyrelsen inte gör ett kraftfullare tillrättläggande

Claude Marcus
claude.marcus@ki.se
Göran Hallmans
Gunnar Johansson
Elisabet Rothenberg
Stephan Rössner



JOHAN CARLSON
chef för
Socialstyrelsens
tillsynsavdelning